

УДК 658

АНАЛІЗ ПІДХОДІВ ТА МЕТОДІВ ЩОДО ОЦІНКИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА

Картечева О. С., аспірантка кафедри економічної теорії ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет», м. Маріуполь

Картечева О. С. Аналіз підходів та методів щодо оцінки економічної безпеки промислового підприємства.

Стаття присвячена аналізу підходів та методів щодо оцінки економічної безпеки промислового підприємства. Визначено, що наявні підходи щодо оцінки економічної безпеки підприємства можна розділити на три групи. Прихильники першої групи використовують комбінацію загальновідомих, перевірених практикою методик, другої – формують авторську методику оцінки економічної безпеки з прорахунками її функціональних складових, третьої – пропонують визначати комплексний критерій за рівнями основних показників функціонування та їхніми рангами. Зроблений аналіз дозволив зробити висновок про те, що загалом теорії економічної безпеки відомий ресурсно-функціональний, фінансовий та індикаторний підхід щодо оцінки економічної безпеки промислового підприємства. При використанні ресурсно-функціонального підходу оцінка рівня економічної безпеки підприємства здійснюється на основі оцінки стану використання корпоративних ресурсів за спеціальними критеріями. Великим недоліком цього підходу є власна суб'єктивна концепція кожного автора щодо кількості, сутності та аналітичної формули показників. При використанні фінансового підходу критерієм економічної безпеки є прибуток в абсолютному та відносному вираженні. Вважаємо, що запропонований підхід відображає отождолення сутності економічної безпеки з ефективністю, прибутковістю та ефективним розвитком. При використанні індикаторного підходу оцінка економічної безпеки встановлюється за результатами порівняння фактичних показників діяльності підприємства з індикаторами. Проте інтерпретація цього підходу на рівні підприємства є абсолютно не розробленою, а дослідження відображають лише поверхневий характер, адже відсутня сукупність індикаторів, а саме порогових значень показників, які характеризують діяльність підприємства, відповідно визначеному рівню економічної безпеки. Таким чином, використання жодної з методик для проведення оцінки економічної безпеки промислового підприємства вважаємо неможливим.

Картечева О. С. Анализ подходов и методов оценки экономической безопасности промышленного предприятия.

Статья посвящена анализу подходов и методов оценки экономической безопасности промышленного предприятия. Определено, что имеющиеся подходы к оценке экономической безопасности предприятия можно разделить на три группы. сторонники первой группы используют комбинацию общеизвестных, проверенных практикой методик, второй - формируют авторскую методику оценки экономической безопасности с расчетом ее функциональных составляющих, третьей - предлагают определять комплексный критерий по уровням основных показателей функционирования и их рангами. Сделанный анализ позволил сделать вывод о том, что в целом теории экономической безопасности известен ресурсно-функциональный, финансовый и индикаторный подход к оценке экономической безопасности промышленного предприятия. При использовании ресурсно-функционального подхода оценка уровня экономической безопасности предприятия осуществляется на основе оценки состояния использования корпоративных ресурсов по специальным критериям. Большим недостатком этого подхода является собственная субъективная концепция каждого автора относительно количества, сущности и аналитической формулы показателей. При использовании финансового подхода критерием экономической безопасности является прибыль в абсолютном и относительном выражении. Считаем, что предложенный подход отображает отождествление сущности экономической безопасности с эффективностью, прибыльностью и эффективным развитием. При использовании индикаторного подхода оценка экономической безопасности устанавливается по результатам сравнения фактических показателей деятельности предприятия с индикаторами. Однако интерпретация этого подхода на уровне предприятия абсолютно не разработана, а исследования отображают лишь поверхностный характер, ведь отсутствует совокупность индикаторов, а именно пороговых значений показателей, которые характеризуют деятельность предприятия, соответственно определенному уровню экономической безопасности. Таким образом, использование ни одной из методик для проведения оценки экономической безопасности промышленного предприятия считаем невозможным.

Kartecheva O. Analysis of approaches and methods to assess the economic security of the industrial enterprise.

This article analyzes the approaches and methods to assess the economic security of the industrial enterprise. It was determined that the existing approaches to the assessment of economic security can be divided into three groups. Supporters of the first group use a combination of well-known, proven practice techniques form the

second author's methodology for assessing the economic security of the calculation of its functional components; suggest that the third criterion for complex levels of the main indicators of functioning and their ranks. Analysis made it possible to conclude that the whole theory of economic security known resource-functional, financial and indicator approach to assessing the economic security of the industrial enterprise. When using the resource-functional approach assessment of the economic security is based on the assessment of the use of corporate resources for special criteria. The big disadvantage of this approach is its own subjective conception of each author on the number, nature and performance of the analytical formula. When using the financial framework criterion of economic security is the profit in absolute and relative terms. We consider that the offered approach displays an identification of essence of economic safety with efficiency, profitability and effective development. When using the indicator approach assessment of economic security is established by comparing the actual performance of the company with the indicators. However, the interpretation of this approach at the enterprise level is not developed, and studies show only superficial, because there is no set of indicators, namely the threshold values that characterize the activities of the company, respectively, a certain level of economic security. Thus, the usages of any of the methods to assess the economic security of industrial enterprises we find impossible.

Постановка проблеми. Складне середовище, в якому працює підприємство, потребує від нього постійної роботи над удосконаленням прийняття управлінських рішень щодо забезпечення його економічної безпеки. Необхідною складовою цього процесу є оцінка економічної безпеки підприємства. Сформоване теоретичне підґрунтя щодо сутності та багатоаспектності категорії економічна безпека підприємства є незавершеним без методичного осмислення та апробування визначених положень, адже оцінювання економічної безпеки надає можливість перевести теоретичні дослідження в площину реалій безпеки підприємства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вирішенням проблем оцінки економічної безпеки підприємств займається багато вчених, серед них можна відзначити наступних: Зима Л.М. запропонував механізм оцінки рівня економічної безпеки підприємств стратегічного значення, який засновано на законі зменшення граничної віддачі факторів; Хайлова Т.В. розробила і впровадила в практику державного управління експертну систему оцінки економічної безпеки підприємства, яка містить в собі адекватну цілям та задачам економічної безпеки методологію аналізу та забезпечує здійснення упереджувального державного управління економічною безпекою підприємства, Реверчук Н.Й. запропонував універсальну методику та систему індикаторів оцінки рівня економічної безпеки підприємств; Григорук С.В. розробив методику оцінки економічної безпеки підприємства у відповідності до галузево-секторіальної належності та регіонального розміщення; Белоусова І.А. удосконалила методичні підходи до контролінгу як технології модернізації системи економічної безпеки в процесі управління витратами для оцінки її рівня; Зачосова Н.В. запропонувала методику оцінки стану економічної безпеки підприємств, яка шляхом розрахунку інтегрального показника і присвоєння відповідного класу дозволяє визначити стан економічної безпеки підприємств.

Виділення невирішеної проблеми. До цього часу відсутній єдиний науково-обґрунтований підхід і методика оцінки економічної безпеки підприємства, що обумовлено невизначеністю критеріїв та методичної бази розрахунку її індикаторів. **Мета статті** – проаналізувати підходи та методи щодо оцінки економічної безпеки промислового підприємства.

Викладення основного матеріалу. Усі наявні підходи щодо розробки технології оцінки економічної безпеки можна розділити на три групи: 1) прихильники використовують комбінацію загальновідомих, перевірених практикою методик; 2) формують авторську методику оцінки економічної безпеки з прорахунками її функціональних складових; 3) пропонують визначити комплексний критерій за рівнями основних показників функціонування та їхніми рангами.

До першого напряму слід віднести використання таких методів, як STEP-аналіз, SWOT-аналіз, SPACE-аналіз, ФСА; методи оцінки фінансового стану підприємства та загроз банкрутства, економічної безпеки. Вони є невід'ємною складовою оцінювання можливості сталого розвитку підприємства, виявлення його сильних та слабких сторін, зовнішніх загроз прогнозування, оцінки надійності прийнятих рішень.

Використання STEP-аналізу дає змогу охарактеризувати зовнішню економічну ситуацію комплексно, на підставі оцінки впливу суспільних технологічних, економічних та політико-правових факторів. Частина аналізу виконується за схемою «фактор-підприємство». Результати розрахунків та проведеного аналізу оформляються у вигляді матриці, «підметом» якої встановлюються фактори мікросередовища, «присудком» - сила їхнього впливу, яка сама по собі оцінюється в балах, рангах та інших одиницях виміру. Результати STEP-аналізу надають можливість оцінити зовнішню економічну ситуацію на досліджуваному підприємстві, що складається у сфері виробництва та комерційної діяльності. За допомогою цього методу Можна віднайти силу впливу різних факторів на оцінювані показники, їхні значення можна визначити, застосовуючи сучасні методи аналізу стратегічного менеджменту, які, у свою чергу, можуть бути використаними для оцінки рівня економічної безпеки стану підприємства та його стратегічного розвитку. Оскільки STEP-аналіз має чітко спрямовану зовнішню орієнтацію, то його результат може розглядатися як оцінка конкурентного становища підприємства на зовнішніх та внутрішніх ринках. Узагальнена оцінка конкурентоспроможності підприємства може бути встановлена за декілька прийомів. По-перше, визначається наявність та відповідність параметрів товарів регламентованим обмеженням, обумовленими

законодавчими актами держави, галузі чи регіону. Комплексний показник оцінки відповідності є добутком індексів цих параметрів. По-друге, розраховується конкурентоспроможність кожного з товарів підприємства, що постачаються на ринок. По-третє, після визначення конкурентоспроможності окремих товарів підприємства розраховується інтегральний показник конкурентоспроможності підприємства. На основі розрахованого інтегрального показника формується висновок про конкурентоспроможність товару у період часу. Аналіз зовнішніх умов виробничо-господарської діяльності підприємства є необхідною, але не достатньою умовою для оцінки його економічної безпеки. Остання визначається також і внутрішніми факторами. Одним із інструментів їхнього аналізу можна визнати SWOT-аналіз. Він надає можливість в основному оцінити стан економіки підприємства, є досить простим у застосуванні, тому широко застосовується при розробці більше стратегічних, аніж тактичних планів. За допомогою SWOT-аналізу виявляються ринкові можливості підприємства в умовах, в яких воно функціонує: його сильні та слабкі сторони, наявні загрози та можливості їхнього подолання. Результати SWOT-аналізу представляються у формі матриці або схеми, їхнє узагальнення забезпечує систематизовану інформацію для розробки стратегії або тактики поведінки на ринку.

Разом з тим аналіз факторів зовнішнього та внутрішнього маркетингового середовища характеризує стан підприємства «у спокої», як вважають Ю. Губені, Я. Грон, М. Святош [2]. Для оцінки економічної безпеки, на їхню думку, необхідно найперше вивести економіку підприємства із стану спокою у форму руху, із стану статичності в стан динаміки. Це передбачає зміну процесу планування виробничої діяльності підприємства: заміну предметного підходу на програмно-цільовий, заміну тактичних планів, орієнтованих на виживання, на стратегічні плани, зорієнтовані на довгострокову перспективу, підпорядкувавши цій меті Цілі, умови, стан та розвиток підприємства.

Основним недоліком перелічених методів є їхній експертний характер, відтак застосування їх пов'язане з ризиком неповного врахування впливу чинників зовнішнього середовища на економічну безпеку підприємства. Разом з тим, намагання охопити якомога більше чинників призводить до дрібязковості окремих, або надмірного «навантаження» матриці, що перешкоджатиме адекватно сприймати інформацію, правильно визначати основні обґрунтовані рішення.

Не менше значення мають і методи прогнозування стабільної роботи підприємства та оцінки загрози банкрутства. У цьому контексті автори пропонують готові моделі, які, на їхній погляд, досить достовірно оцінюють той чи інший бік роботи підприємства. Серед них можна визначити такі, як п'ятифакторна модель Е. Альтмана, заснована на оцінці показників фінансової стійкості підприємства, що характеризується співвідношеннями прибутку, виручки від реалізації, величини обороту до активів підприємства, власного капіталу до позикового. Існує також комплексний індикатор фінансової стійкості, розрахований за моделлю Ж. Дєпалія. Подібні за змістом, але також неприйнятні для українських підприємств й інші моделі оцінки загроз банкрутства, зокрема, модель Спрингейта. До подібного роду моделей належить і так звана універсальна шестифакторна модель оцінки загрози банкрутства. Інші моделі, що застосовуються у практиці зарубіжних країн, ще більше непридатні для практики визначення банкрутства вітчизняних підприємств.

Інша група вчених [3, 4] пропонують визначити критерій економічної безпеки підприємства і саме його використовувати з метою оцінки загрози. Найповнішу методичку оцінки складових економічної безпеки запропонував В.В. Шличков [5]. Він вважає, що економічна безпека підприємства традиційно містить у собі фінансову, інтелектуальну, кадрову, технологічну, правову, екологічну, інформаційну та силову складові. Забезпечення економічної безпеки припускає виділення, аналіз та оцінку існуючих загроз за кожною із функціональних складових і розробку на їхній основі системи протидіючих і попереджувальних заходів. Рівень економічної безпеки підприємства в цілому пропонується вказаним автором визначити у такій послідовності. Насамперед треба перенести у відносні оцінки показники рівнів кожної із складових економічної безпеки. Далі треба визначити вагомість кожної із складових безпеки і розрахувати інтегральну оцінку економічної безпеки як середньозважену. Проаналізувавши окремі складові економічної безпеки підприємства, можна дозволити визначити від якої саме з них варто очікувати загрозу. Для уточнення результатів оцінки будують діаграму у полярній системі координат: кути відповідають ваговим характеристикам; радіус-вектори характеризують рівні складової економічної безпеки. Результати аналізу й оцінки рівнів складової економічної безпеки мають бути покладені в основу розробки комплексу заходів, спрямованих на протидію загрозам і на підвищення рівня економічної безпеки підприємства.

Невід'ємною складовою цього напрямку оцінки слід визнати спробу українських і російських вчених розрахувати критерій економічної безпеки підприємства. Причому окремі функціональні складові розраховуються ними на основі оцінки загроз економічній безпеці підприємства та ефективності заходів для їхнього запобігання. Застосування такого показника надає можливість процес оцінки сукупного критерію економічної безпеки підприємства розрахувати із використанням обчислювальної техніки. Питома вага окремих функціональних критеріїв економічної безпеки підприємства у сукупному критерії економічної безпеки підприємства розраховується на основі оцінки сукупних загроз за функціональними складовими його економічної безпеки. Конструювання інтегрального показника економічної безпеки підприємства на сучасному етапі розвитку науки поки що неможливе. Це пов'язано з відсутністю сьогодні нормативно і методично встановленого переліку показників, які безпосередньо впливають на рівень економічної безпеки підприємства, та їхніх критичних значень.

Ще одна група вчених пропонує економічну безпеку підприємства здійснювати за допомогою методів оцінки фінансового стану підприємства, заснованих на зіставленні динаміки статистичних показників фінансової звітності. Це аналіз показників ліквідності, ділової активності, платоспроможності, забезпеченості власними коштами, показники маневреності, фінансової незалежності, фондовіддачі, фондоозброєності, рентабельності, дебіторської та кредиторської заборгованості, оборотності поточних активів. Основну увагу дослідники приділяють визначенню та дотриманню граничних значень показників, що характеризують економічне становище підприємства. Рекомендуються такі порогові значення цих коефіцієнтів: маневреності - 0,2; співвідношення оборотного капіталу - 2; ліквідності - 0,6; абсолютної ліквідності - 0,2; оборотності оборотних активів - 2; ефективності використання фінансових ресурсів - 0,6; рентабельності - 0,2; незалежності - 0,6; ефективності використання власних ресурсів - 0,6.

Саме такий підхід для градації рівня економічної безпеки підприємства пропонує використати Н.Капустін [3]. При цьому він вважає, що невідповідність фактичних (поточних) значень показників їхнім граничним значенням характеризує якісні зміни у діяльності господарюючого суб'єкта. Для побудови системи економічної безпеки підприємств він рекомендує включати до переліку такі показники: динаміку виробництва (зростання, зниження); питому вагу обсягу випуску продукції стосовно галузі; реальний рівень завантаження виробничої потужності; стабільність виробничого процесу; рівень ритмічності; рівень рентабельності виробництва; необхідний обсяг інвестицій для підтримки або розвитку обсягу виробництва, а також фактичний обсяг інвестицій; частку забезпеченості власними джерелами фінансування обігових коштів; прострочену заборгованість (дебіторську і кредиторську); капіталомісткість виробництва; фондовіддачу; темп відновлення основних фондів; рівень інноваційної активності; рівень оплати праці відносно середньої показника у промисловості або економіці в цілому; структуру кадрового потенціалу (вікову, кваліфікаційну); витрати робочого часу; рівень заборгованості із заробітної плати; рівень продуктивності праці.

Подібні методики передбачають характеризувати стан підприємства відповідно до фактичних та розрахованих значень показників і розмірів їхніх відхилень від граничних значень індикаторів економічної безпеки: а) нормальний, коли індикатори економічної безпеки перебувають у межах граничних значень; б) передкризовий стан, коли перевищене граничне значення хоча б одного з індикаторів економічної безпеки; в) кризовий, коли перевищуються граничні значення більшості показників; г) критичний, коли перевищені граничні значення усіх головних індикаторів економічної безпеки. Таким чином, ідентифікація масштабів кризового стану підприємства дає можливість визначити принциповий напрям використовуваних форм і методів його фінансового оздоровлення. [1]

Загалом останнім часом теорії економічної безпеки відомі такі підходи як ресурсно-функціональний підхід (оцінка рівня економічної безпеки підприємства здійснюється на основі оцінки стану використання корпоративних ресурсів за спеціальними критеріями), фінансовий (критерієм економічної безпеки є прибуток в абсолютному (обсяг прибутку) та відносному (якість прибутку, прибутковість) вираженні), індикаторний (оцінка економічної безпеки встановлюється за результатами порівняння фактичних показників діяльності підприємства із індикаторами).

Ресурсно-функціональний підхід, як найбільш поширений серед науковців, є достатньо всеосяжним, адже охоплює усі функціональні сфери діяльності підприємства. Його перевагою є намагання оцінити стан ресурсів підприємства, здатних протистояти внутрішнім та зовнішнім загрозам в синтезі. Проте методика оцінки стану ресурсів ототожнюється із методикою оцінки ефективності використання ресурсів, що є відображенням неправильної, на наш погляд, позиції авторів відносно синонімічності економічної безпеки та ефективності. Водночас при визначенні сукупного критерію питома вага кожної функціональної складової визначається на основі думки експертів, що свідчить про значний суб'єктивний вплив на рівень економічної безпеки. Наведені характерні риси притаманні ресурсно-функціональному підходу, розробленому Є. Олейниковим [7] та представленим також у роботах С. Покропивного і О. Федоніна. Подальші варіації цього підходу спрямовані на вирішення дискусійних питань щодо спектра функціональних складових економічної безпеки підприємства, переліку оціночних критеріїв складових економічної безпеки методики визначення вагомості складових у загальному інтегральному показнику. Відтак, щодо функціональних складових економічної безпеки, то крім загальноприйнятих фінансової, інтелектуальної і кадрової, техніко-технологічної, політико-правової, інформаційної, екологічної, силової спостерігається як розширення їх кількості (Л. Омелянович вважає, що функціональними складовими економічної безпеки є технічна, технологічна, просторова, фінансова, податкова, економіко-правова; Г. Дем'яненко - доповнює попередні складові економічною безпекою внутрішньої діяльності, економічною безпекою зовнішньої діяльності, трудовою, інформаційними складовими, так і звуження (Є. Крихтін та М. Фоміна виділяють такі складові: фінансову, техніко-технологічну, кадрову (інтелектуальну), екологічну, інформаційну; Г. Ейтутіс - фінансову, техніко-технологічну, інвестиційну, людського фактора; С. Капітула - виробничу, фінансову, інвестиційну).

Відносно переліку оціночних критеріїв складових економічної безпеки, то кожний прихильник ресурсно-функціонального підходу пропонує власну концепцію щодо кількості, сутності та аналітичної формули показників, що обумовлено суб'єктивною позицією або специфікою досліджуваної галузі, адже розроблені методики оцінки економічної безпеки апробувались на торговельних підприємствах, стратегічних об'єктах, залізницях, авіакомпаніях, гірничо-збагачувальних комбінатах.

Поряд із цим, незважаючи на переважачу більшість науковців, які віддають перевагу експертному методу при визначенні вагомості окремих функціональних складових, деякі автори модифікують методiku визначення вагомості складових у загальному інтегральному показнику. Відтак, О. Бондаренко пропонує здійснювати окремо ранжування внутрішніх та зовнішніх функціональних складових натуральними числами та за послідовністю рангів, які утворюють арифметичну професію, визначати вагу кожної складової з відповідним рангом. Водночас С. Капітула обґрунтовує доцільність розрахунку значення вагових коефіцієнтів відповідних локальних показників з урахуванням ризику щодо забезпечення необхідного (доцільного) рівня відповідних часткових показників економічної безпеки, в якості кількісної оцінки якого обирається коефіцієнт варіації, визначений на підґрунті часткових показників виробничої, фінансової та інвестиційної безпеки підприємства. Слід відзначити і достатньо ускладнений методичний підхід розрахунку сукупного критерію економічної безпеки запропонований Л. Зимою та О. Бондаренко.

Проведений аналіз наявних варіацій ресурсно-функціонального підходу переконує у відсутності об'єднаних позицій науковців та формуванні взаємозамінних методик оцінки економічної безпеки, хоча натомість доцільно було б сконцентрувати увагу на елементах, що їх доповнюють та уточнюють. Це сприяло б інтегруванню наукових розробок у формування єдиної методики оцінки економічної безпеки за ресурсно-функціональним підходом.

Фінансовий підхід, представлений у роботах Н. Подлужної та В. Пономарьова, показує доцільність оцінки економічної безпеки підприємства за кінцевим фінансовим результатом: обсягом та якістю прибутку або прибутковістю. Вважаємо, що запропонований підхід відображає ототожнення сутності економічної безпеки із ефективністю, прибутковістю, ефективним розвитком.

Індикаторний підхід до оцінки рівня економічної безпеки, який полягає у формуванні системи індикаторів та розрахунку інтегрального індикатора, є найбільш застосованим на макрорівні (на рівні держави, що розкрито у Концепції економічної безпеки України, у роботах О. Барановського (для оцінки фінансової безпеки держави) та В. Тамбовцева (в загальних теоретичних рисах). Проте інтерпретація цього підходу на рівні підприємства є абсолютно не розробленою і дослідження представлені Ф. Євдокимовим та О. Бородіною відображають поверхневий характер. Адже відсутня сукупність індикаторів, а саме - порогових значень показників, які характеризують діяльність підприємства, відповідно визначеному рівню економічної безпеки. [6]

Висновки. Підсумовуючи проведений аналіз значної кількості існуючих методик оцінки економічної безпеки підприємства і узагальнюючи виявлені недоліки та перепони для практичного застосування, вважаємо, що ці підходи або достатньо складно використовувати в тому трактуванні, що запропоновано (за рахунок невизначеності інформаційної бази або не обґрунтованої перенасиченості математичного апарату), або спостерігається прямий вплив суб'єктивізму на кінцевий результат рівня економічної безпеки. Крім цього, слід зазначити, що окреслені недоліки відображені без концентрування уваги на існуванні неправильної позиції деяких авторів відносно синонімічності економічної безпеки та ефективності. В результаті неможливості використання жодної з методик для проведення оцінки безпеки значного масиву підприємств вважаємо за необхідне окреслити власну позицію щодо вирішення цієї проблеми, що і буде об'єктом подальших досліджень.

Список використаних джерел:

1. Ареф'єва О.В. Планування економічної безпеки підприємств / О.В. Ареф'єва, Т.Б. Кузенко. - К.: Вид-во Європ. ун-ту, 2004. - С. 55-66.
2. Губени Ю., Грон Я., Святош М. Современные методы анализа среды и их использование в стратегическом менеджменте // Экономика Украины. - 1999. - №10. - С. 90-94.
3. Капустин Н. Экономическая безопасность отрасли и фирмы // Бизнес Информ. - 1999. - № 11-12.
4. Євдокимов Ф.І., Федорова Н.В. Оцінка економічної безпеки підприємства та її планування // Вісник Технологічного університету Поділля. - 2000. - №4 (4.2). - С. 108-110.
5. Шличков В.В. Теория и практика экономической безопасности предприятия. - М.:Арсин ЛГД, 2000. - 216 с.
6. Мороз О.В. Концепція економічної безпеки сучасного підприємства: монографія / О.В. Мороз, Н.П. Карачина, А.А. Шиян. - Вінниця: ВНТУ, 2011 - С. 45-56.
7. Олейников Е.А. Экономическая и национальная безопасность: учебник для вузов / Е. А. Олейников. - ИСПИТ, 2005. - 768 с.
8. Сучасні наукові дослідження в галузі економічної безпеки: навчальний посібник / укл. проф. І.П. Мойсенко, проф. М.І. Флейчук, доц. І.Г. Бабець. - Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2012. - 196 с.
9. Нусінова О.В. Основи оцінки економічної безпеки підприємств: теоретичні та практичні аспекти: монографія / Олена Володимирівна Нусінова К.: ТОВ «ПанТот», 2012. - 412 с.

Ключові слова: економічна безпека підприємства, оцінка, ресурсно-функціональний підхід, фінансовий підхід, індикаторний підхід.

Ключевые слова: экономическая безопасность предприятия, оценка, ресурсно-функциональный подход, финансовый подход, индикаторный подход.

Keywords: economic security of enterprise, assessment, resource-functional approach, financial approach, indicator approach.